

ΔΕΞΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΟΥΖΗ*

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΣ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ

A. X. ΒΟΥΡΝΑΖΟΥ

Κύριε Ἀριστοτέλη Κούζη, καλῶ ὑμᾶς ἵνα ἐπισήμως καταλάβητε τὴν ἀκαδημαϊκὴν ἔδραν, εἰς ἣν κατὰ πρότασιν τῆς Τάξεως τῶν Θετικῶν Ἐπιστημῶν ἀνήγαγεν ὑμᾶς ἡ ψῆφος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

Περὶ τῆς μακρᾶς καὶ ἀξιολόγου ἐπιστημονικῆς ὑμῶν δράσεως ἔχω εὐτυχῶς ἰδίαν ἀντίληψιν, σχηματισθεῖσαν ἐκ παλαιᾶς φιλικῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἐπιστημονικῆς συνεργασίας, καὶ ἔκτοτε γνωρίζω μετὰ πόσης ἐπιμονῆς καὶ αὐταπαρηγήσεως ἀφωσιώθητε εἰς τὴν μελέτην τῆς Ἱστορίας τῆς Ἱατρικῆς, τὴν ἀναδίφησιν ἀρχαίων κειμένων, τὴν διερεύνησιν τῶν πηγῶν. Διότι ἡ Ἱστορία τῆς Ἐπιστήμης σας εἶναι ἐξ ἴσου παλαιὰ ὡς καὶ ἡ Ἱστορία τῶν ἀνθρώπων, εἰς δὲ τὴν πρώτην αὐτῆς ἐποχὴν πλήρης συμβολισμοῦ, ἀλληγορίας καὶ μυστηρίου.

Εἰς τὸν ἀχλυῶδη κόσμον τῆς τότε μετηνέχθητε μεθ' ὅλης τῆς διακρινούσης ὑμᾶς θελήσεως, φιλογνωσίας καὶ τόλμης, εἰσεβάλετε εἰς τὰ τεμένη καὶ παρεβιάσατε τὰ ἱερά, φθάσαντες μέχρι τῶν ἀδύτων, ἐν τοῖς ὁποίοις ἡ Ἱατρικὴ ἐλατρουέτο μετὰ τῆς θρησκείας. Ἐκεῖ ἐγνωρίσατε τὰ κρύφια θέσμιμα, τὰς γραφὰς τῶν ἱεροπόλων, τὰ τῆς καταλύσεως τῶν παθῶν καὶ ἔστητε σκεπτικὸς πρὸ τῆς δέλτου τῆς περιλαμβανούσης τὰ ἄδηλα ἰατήρια τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ἅτινα ἀπήλλασσον τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἀπὸ δεινῶν, βασκανιῶν καὶ νόσων. Φάρμακα τῶ ὄντι ἀπίστευτα, κυρίως δὲ τὰ ζωϊκῆς προελεύσεως, ὡς ἡ νωπὴ σὰρξ, ἡ καρδία, τὸ ἥπαρ, ἡ χολή, τὸ πρόσφατον καὶ ξηρὸν αἷμα διαφόρων ζώων, ἡ θριξὶς καὶ τὸ κέρας τῆς ἐλάφου, ἡ λεοντεία κόπρος, ὁ μυελὸς τῆς χελώνης, πάντα ταῦτα καὶ πολυάριθμα ἄλλα συνοδευόμενα ὑπὸ ἀκατανοήτων ρημάτων, ἐξορκισμῶν καὶ ἐπικλήσεων! Διότι οἱ προγενέστατοι ὑμῶν συνάδελφοι, οἱ ἱατροὶ τῶν ὀχθῶν τοῦ Νείλου καὶ τοῦ Εὐφράτου, ἔδει νὰ ᾤσιν ἐν ταῦτῳ οὐ μόνον θεραπευταί, ἀλλὰ φιλόσοφοι ἐξορκισταὶ καὶ μάγοι.

* Συνεδρία τῆς 12 Νοεμβρίου 1932.

Εἰς τὴν Μέμφιδα, τὰς Θήβας, τὴν Χερσόνησον τῆς Μερόης οἱ ἱερεῖς τοῦ Θεοῦ τῆς Μαγείας *Thot* διετήρουν εἰς τοὺς ναοὺς αὐτῶν ἀληθῆ ἔργαστήρια, ἔνθα ὑπὸ τὸν αὐστηρότερον πέπλον τοῦ μυστηρίου ἐσκευάζοντο φάρμακα, φίλτρα καὶ δηλητήρια καὶ ἐν οἷς πολλάκις ἐπίορκοι μύσται ἐρρόφησαν τὸ «ποτὸν τῆς σιγῆς» ἦτοι τὸ στάγμα τῶν ἀπὸ τῆς περσεΐης καρύων. Τύχη ἀγαθῆ δὲν ἐξήσατε κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

Ἄλλ' ἢ Ἱατρικὴ τέχνη ἤρξατο αἰρομένη εἰς ἐπιστήμην, ἀφ' ἧς ἀπὸ τῆς διανοίας ἀνθρώπων ἀνέτειλέ ποτε τὸ χρυσόλευκον φῶς, ὅπερ διεσκόρπισε τὴν νεφέλην τῆς ἀγνοίας καὶ τῆς πλάνης.

Οἱ ἀνθρώποι ἐκεῖνοι ἦσαν Ἕλληγες.

Καὶ ὑμεῖς βαθῆς τῶν προγόνων μελετητῆς ἐστράφητε κυρίως πρὸς τὴν ἀνασκάλευσιν τοῦ παλαιοῦ ἱατρικοῦ θησαυροῦ καὶ ἠντλήσατε ἀπὸ τῆς ἀστειροῦ Ἑλληνικῆς πηγῆς καὶ ἀπεκαλύψατε ἀγνώστους σελίδας καὶ ἀγνώστους παρατηρήσεις, πρὸς περισυλλογὴν τῶν ὁποίων ἀφιερῶσατε μακρὰς ἐρεῦνας εἰς τὰς Ἑλληνικὰς καὶ ξένας βιβλιοθήκας καὶ ἐπιμόνους μελέτας χειρογράφων καὶ κειμένων σοφῶν συγγραφέων, ἀπὸ τοῦ διασημοτάτου Ἱπποκράτους μέχρι τῶν διαφόρων Βυζαντινῶν ἱατρῶν καὶ φιλοσόφων. Ὡς δ' ἢ Ἀραβικὴ ἱατρικὴ ἐκληροδότησεν εἰς τὴν Ἐπιστήμην καὶ πολλὰς μεταφράσεις Ἑλλήνων ἱατρῶν εἰς διαφόρους μὲν γλώσσας, κυρίως ὅμως τὴν ἀραβικὴν καὶ συριακὴν, καὶ ὅπως πιστῶς γνωρίσητε εἰς τοὺς συγχρόνους Ἑλληνικὰ ἔργα μόνον ἐν τῇ ἀραβικῇ γλώσσῃ διασωθέντα, ἠσχολήθητε εἰς ἐκμάθησιν αὐτῆς καὶ συνεργαζόμενος μετὰ τῶν ἀραβομαθῶν διδασκάλων σας ἐδημοσιεύσατε μετάφρασιν μέρους τῶν ἀνατομικῶν ἐγχειρήσεων τοῦ Γαληνοῦ παρασχόντες οὕτως εἰς πάντας τὴν ἐνκαιρίαν νὰ ἐντρυφήσωσιν εἰς τὰ διδάγματα τοῦ μεγάλου ἐκείνου περγαμηνοῦ σοφοῦ. Τιμῶντες δὲ μετὰ τοὺς Ἕλληνας, καὶ δικαίως, τὸ ἔργον τῶν ἀράβων ἱατρῶν ἐμελετήσατε τὸ περὶ λοιμικῆς ἀραβικὸν κείμενον τοῦ μεγίστου τούτων, τοῦ Ραζῆ, καὶ συνεπληρώσατε τὴν ὑπὸ βυζαντινῶν γενομένην μετάφρασιν, ἣτις προῆλθεν ἀπὸ συριακῆς μεταφράσεως τοῦ σπουδαίου ἐκείνου ἔργου. Ἄλλ' ἢ μακρὰ καὶ κοπιώδης ὑμῶν ἐργασία τῆς ἀναδιφήσεως τοιούτων παμπалаίων γραφῶν καὶ φύλλων διὰ τοῦ χρόνου κίρνωσάντων, ἔαν δὲν ὑπῆρξεν ὑλικῶς κερδοφόρος, κατέστησεν ὅμως ὑμᾶς κτήτορα ἀπορρητῶν τιμῶν γνώσεων, ἐξ ἐκείνων τὰς ὁποίας βεβαίως ὀλίγοι ἐν τῷ κόσμῳ κατέχουσι.

Πολλάκις κατὰ τὴν ἀνερεύνησιν δυσνοήτων σελίδων τῶν ἀράβων κρυφιαστῶν ὀρισμένοι τινὲς συμβουλαὶ καὶ συνταγαὶ θὰ προεκάλεσαν τὸ μεδίμαμά σας, ἀλλὰ καὶ πολλάκις πρὸ τῶν ἀποκαλύψεων τῶν ἀποκρύφων γραφῶν τοῦ Ἀμποῦ - Μουσάχ - Τζαφάρ - ἄλ - Σόφι παρεμείνατε ἐκστατικῶς καὶ σύννους. Ἐπρόκειτο τῷ ὄντι περὶ τοῦ ἱατροῦ, ὅστις μόνος ἔσχε τὴν τύχην νὰ συνομιλῇ συγχρῶς μετὰ τοῦ Διαβόλου.

Ἐκ τῶν ἰδιόγραφῶν σημειώματα ἐκείνου θὰ ἐγνωρίσατε ἀναμφιβόλως ποίαν ἔχουσι σύστασιν καὶ πῶς σκενάζονται τὰ φίλτρα *ad longam vitam et juventam aeternam*, ἀπηθήματα δραστικά, ἅτινα τόσῳ χαρακτηριστικῶς ἐκάλεσαν οἱ ἄραβες *el iksir, ἐλιξήρια!* Ἄς ἐλπίσω ὅτι τὰ θαυμάσια αὐτὰ πράγματα δὲν θὰ κρατήσητε μόνον διὰ τὸν ἑαυτὸν σας.

Κύριε συνάδελφε, ἀντιπροσωπεύετε ἐνταῦθα μίαν Ἐπιστήμην ἀληθῶς Ἑλληνικὴν, εἰς τὴν ὁποίαν ἡ ἐπίδοσις ὑμῶν εἶναι καὶ παλαιὰ καὶ σπουδαία. Ἀπὸ τῆς ὑμετέρας φιλεργίας καὶ εὐρυμαθίας ἡ Ἀκαδημία Ἀθηναίων ἀναμένει πολλά.

Ἐξ ὀνόματος αὐτῆς δεξιούμαι ὑμᾶς σήμερον μετὰ πολλῆς χαρᾶς καὶ οἷς εὐχομαι τὸ ὡς εὖ παρέστητε.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ ΚΟΥΖΗ

ΥΠΟ Ε. ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ

«Ἐν Ἑλλάδι τὸ πρῶτον προήχθη εἰς ἐπιστήμην ἡ θειοτάτη τῶν τεχνῶν, ἡ ἰατρική, καὶ ἐκ τῆς ἱστορίας ταύτης μανθάνοντες ὁποίαν ὑπέροχον ἐργασίαν ἐξετέλεσε τὸ Ἑλληνικὸν εἰς ἀσάλευτον θεμελίωσιν τῆς Ἰατρικῆς θὰ διακεντῶνται τὴν φιλοτιμίαν οἱ ἡμέτεροι ἐπιστήμονες εἰς τὸ βαδίσει ἐπὶ τὰ ἔργα τῶν ἀθανάτων προγόνων».

Πρὸ τῆς ὁμιλίας μου θὰ ἔπρεπε νὰ ἀκουσθῇ ἡ φωνὴ τοῦ εὐρυμαθοῦς διδασκάλου καὶ σοφοῦ ἱατροῦ, τοῦ ἀοιδίμου Ἀφεντούλη, ὅστις ἐν τῇ πρυτανικῇ του λογοδοσίᾳ κατὰ τὸ 1888-1889 διὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν γλαφυρίας καὶ βαθυνοίας καθώριζε τὴν σημασίαν τῆς ἱστορίας τῆς ἰατρικῆς ἐν τῇ ζωῇ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πανεπιστημίου. Οἱ πειστικοὶ λόγοι τῆς ἐμβρυοῦς ἐκείνης διανοίας θὰ διευκολύνουν τὸ ἔργον μου, ὅπως σκιαγραφῆσω τὴν μακρὰν ἐπιστημονικὴν σταδιοδρομίαν τοῦ Ἀριστοτέλους Κούζη, τὸν ὁποῖον ἔχομεν τὴν εὐτυχίαν νὰ ὑποδεχόμεθα σήμερον ἐν τῷ σεπτῷ τούτῳ τεμένει τῶν ἐπιστημῶν.

Ἡ ἱστορία τῆς ἰατρικῆς ἀρχίζει πολλὰς ἑκατονταετηρίδας πρὸ τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ τὰ βαρβαρότερα τῶν ἐθνῶν δὲν ἠγνόησαν τὴν ἰατρικὴν, δικαίως δὲ λέγει ὁ Πλάγιος, ὅτι πολλὰ γένη ἀνθρώπων ἔζησαν χωρὶς ἱατροῦς οὐδὲν ὅμως χωρὶς ἰατρικῆν. Ἐνώπιον τοῦ ἀσθενοῦς, τοῦ ὁποῖου ἔβλεπε νὰ σβήνῃ βαθμηδὸν ἡ ζωὴ, ἐνώπιον τοῦ κινδύνου τῆς ἰδίας ὑπάρξεως ὁ ἄνθρωπος ἠσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ἐπιστρατεύσῃ ὅλην τὴν πείραν καὶ τὴν παρατηρητικότητά τὴν ἰδικήν του, τῶν οἰκείων του, τῶν προγενεστέρων γενεῶν καὶ ἐδημιουργήθη τοιοῦτοτρόπως εἰς τοὺς διαφόρους λαοὺς, ἀκόμη καὶ εἰς τὰ διάφορα κοινωνικά συγκροτήματα ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ λαοῦ, θησαυρὸς ἰατρικῆς ἐμπειρίας, πολύμορφος εἰς ἐκδηλώσεις καὶ εἰς μέσα καὶ εἰς ἀξίαν, ἀφοῦ πολύμορφος ἦτο καὶ ἡ προέλευσίς του, καταστάλαγμα παρατη-